

Krzysztof Pawłowski
Wyższa Szkoła Biznesu – National Louis University
w Nowym Sączu

Formowanie postaw przedsiębiorczych w systemie kształcenia

W opracowaniu przedstawiono poglądy autora na znaczenie rozpoczęcia formowania postaw przedsiębiorczych na początku procesu kształcenia, tj. w pierwszych klasach szkoły podstawowej. Na przykładach konkretnych działań prowadzonych w WSB–NLU pokazuje metody kształtowania lub wzmocnienia postaw przedsiębiorczych. Autor formułuje tezy, które z czterech głównych postaw niezbędnych do efektywnej pracy w gospodarce opartej na wiedzy najmocniej wpływają na sukces konkretnego absolwenta uczelni, wzmacniając wywód przykładami z WSB–NLU.

Jednym z zasadniczych celów utworzonej 16 lat temu szkoły biznesu w Nowym Sączu było uzyskanie statusu szkoły elitarnej, a zarazem dostępnej dla młodzieży z rodzin niezamożnych, elitarnej, nie w sensie niewielkiej, bardzo wyselekcjonowanej grupy studentów, ale poprzez wysoką i rozpoznawalną na rynku pracy jakość absolwentów. Szybki rozwój niepaństwowego szkolnictwa wyższego w połowie lat 90. oraz wzrost liczby uczelni państwowych oferujących studia na kierunkach biznesowych spowodował, że pomimo osiągnięcia przez Szkołę Nowosądecką mocnej marki, liczba kandydatów na studia osiągała zaledwie poziom zapewniający skuteczność finansową i na staranny wybór kandydatów nie było i nie będzie jeszcze przez minimum kilka lat szans.

W takiej sytuacji, aby uzyskać rozpoznawalną jakość absolwentów, musieliśmy znaleźć inne metody niż wstępna selekcja kandydatów na studia. Jednym z przyjętych przez nas narzędzi był rozbudowany system nauki języków obcych, szczególnie nauki języka angielskiego, który spowodował, że wszyscy absolwenci studiów stacjonarnych, kończyli i kończą studia z profesjonalną znajomością języka angielskiego. Drugie narzędzie było znacznie trudniejsze – kształtowanie postaw ułatwiających absolwentom uzyskanie sukcesów w pracy zawodowej. Z oczywistych powodów kształtowanie postaw przedsiębiorczych stało się w naszej Uczelni jednym z głównych tematów dyskusji, poszukiwania nowych rozwiązań.

Opracowanie zawiera więc przemyślenia dotyczące kształtowania postaw przedsiębiorczych, będące rezultatem 15-letniej praktycznej działalności.

Jednym z wniosków wypływających z obserwacji zachowań studentów jest potrzeba, a wręcz konieczność, kształtowania postaw przedsiębiorczych w początkowym okresie rozwoju dziecka, najlepiej jeszcze w okresie przedszkolnym, a najpóźniej w pierwszych trzech latach edukacji szkolnej. Warto też przeanalizować doświadczenia innych, najlepiej państw o rozwiniętej powszechnej przedsiębiorczości. Niewątpliwie takim państwem są Stany Zjednoczone. Zdaniem autora opracowania, jedną z charakterystycznych cech gospodarki amerykańskiej jest inne traktowanie przez Amerykanów sprawy upadłości, bankructwa małych firm. Z pewną przesadą można powiedzieć, że dla przeciętnego amerykańskiego przedsiębiorcy bankructwo jest normalnym zjawiskiem w biznesie, a następstwem bankructwa są nowe doświadczenia pozwalające uzyskać lepsze rezultaty w następnej tworzonej przez siebie firmie. Ciekawe jest porównanie szkół podstawowych. W Polsce panuje przeświadczenie że polskie szkoły uczą dzieci znacznie lepiej niż amerykańskie. Jako dowód podawane są liczne przykłady polskich uczniów, którzy w szkołach amerykańskich bardzo szybko zdobywają pozycję klasowych prymusów. W naszej uczelni mamy pozytywne doświadczenia z pracy ze studentami kończącymi amerykańskie szkoły średnie (przez wiele lat ok. 10% kandydatów na stacjonarne studia biznesowe kończyło szkoły średnie w USA). Tacy studenci są łatwo rozpoznawalni poprzez aktywność w czasie zajęć, potrafią nawet przerwać wykład prosząc o wyjaśnienie czy też dopowiadając komentarz. Są też wyraźnie aktywniejsi społecznie (taką aktywność definiujemy jako zaangażowanie w pozaklasową działalność w organizacjach studenckich) niż absolwenci polskich szkół średnich. Pozostaje na koniec fundamentalne pytanie, co takiego jest w systemie wychowania i edukacji w USA, że gospodarka amerykańska osiąga tak znaczące sukcesy, a gospodarka to nie tylko globalna korporacja, ale przede wszystkim dziesiątki milionów małych i średnich firm działających głównie na rynkach amerykańskich. Często w tym miejscu jako wytłumaczenie wymienia się drenaż mózgów, powodujący, że w korporacjach i na uczelniach pracują najzdolniejsi ludzie z całego świata. Ale ci ludzie nie tworzą i nie pracują w firmach sektora MSP. Tam pracują Amerykanie. Obserwacje autora i próby porównania obu systemów edukacji prowadzą do wniosku, że polska szkoła to szkoła nauczycieli, a szkoła amerykańska to szkoła uczniów. I że decydujący okres dla kształtowania postaw przedsiębiorczych to pierwsze klasy szkoły podstawowej. To wówczas, w sposób naturalny można najlepiej – przy aktywnym udziale rodziców wspierających nauczycieli – najszybciej i najłatwiej ukształtować cztery cechy, tj. odwagę osobistą, wiarę we własne możliwości, umiejętność rozwiązywania problemów

i kreatywność, które później złożą się na postawę przedsiębiorczą u dorastającego i dojrzałego człowieka. Jednym z charakterystycznych wyróżników pedagogiki szkoły amerykańskiej jest przyjęcie założenia, że nie ma dzieci niezdolnych, że rolą nauczyciela jest pomoc uczniowi w odkryciu jego indywidualnych zdolności. Szkoła amerykańska (nawiązując do tradycji wpływających z czasów pionierskich) uczy, często przez zabawę, umiejętności rozwiązywania problemów, a złożenie powyższych metod składa się na wiarę ucznia we własne możliwości, przekładającą się na odwagę osobistą. Polska szkoła wciąż polega na przekazywaniu wiadomości, jest szkołą „encyklopedyczną”, co w dobie powszechnego dostępu do internetu i rozwoju wyszukiwarek zaczyna być niepoważne. W szkole amerykańskiej jest niemożliwe dość często pojawiające się w polskich szkołach stwierdzenie „ty nic nie potrafisz”. Wniosek z przemyśleń autora jest dość smutny – powszechne kształtowanie postaw przedsiębiorczych w skali całego społeczeństwa wymaga:

- 1) zmiany systemu kształcenia nauczycieli;
- 2) wymiany większości nauczycieli uzupełnionej przez intensywne programy dokształcania nauczycieli, szczególnie tych pracujących w pierwszych klasach szkoły podstawowej;
- 3) minimum 20 do 25 lat, aby skala zmian była wystarczająco duża – to znaczy wskaźnik wzrostu postaw przedsiębiorczych w skali społecznej mógł być zauważalny.

Znając brak skłonności polityków do uruchamiania programów, które przynoszą rezultaty w czasie dłuższym niż kadencja parlamentarna oraz znając zachowawczość obu środowisk wpływających na jakość kształcenia, to jest środowiska akademickiego (kształcącego nauczycieli) oraz środowiska nauczycielskiego, pozostaje wierzyć w inicjatywy lokalne oraz mądrych samorządowców chcących zbudować potencjał konkurencyjny własnego miasta czy całej gminy. A szkołom wyższym, tym w których myśli się o jakości i chcących konkurować o miano uczelni najlepszych (a definicją autora uczelni najlepszej jest uczelnia kształcąca najlepiej), pozostaje zastąpienie innych i formowanie czy też wzmocnienie postaw przedsiębiorczych u dorosłych już ludzi.

Kształtowanie postaw przedsiębiorczych w szkole wyższej na przykładzie WSB–NLU

Istnieje dość często ujawniające się przekonanie, że przedsiębiorczości można „nauczyć” się poprzez odpowiedni dobór kursów. Zdaniem autora nic bardziej błędnego nie można wymyślić. Nauczyć można sposobów zakładania własnej firmy, badania potencjalnych rynków, skutecznych źródeł znalezienia sposobów finansowania owej firmy itd., ale nie da się

w klasie (obojętnie jak mała będzie grupa studentów) kształtować postaw przedsiębiorczych. Piętnastoletnie doświadczenie pokazuje, że możliwość kształtowania postaw przedsiębiorczych uzyskują sami studenci zaangażowani w działalność organizacji studenckich, kół zainteresowania, w działalność samorządu studenckiego – im bardziej rozwinięta i bardziej liczna jest pozaklasowa działalność studencka tym większe jest prawdopodobieństwo, że absolwenci uczelni charakteryzować się będą rozwiniętą postawą przedsiębiorczą. Do tego potrzebna jest atmosfera aktywności studenckiej panująca na uczelni, będąca częścią kultury organizacyjnej.

W Uczelni Sądeckiej życie studenckie jest bardzo ożywione – obszary zainteresowań naszych studentów są bardzo różne. Od zainteresowań artystycznych (studenci wystawili trzy musicale, istnieje bardzo aktywne koło fotograficzne, odbył się studencki festiwal bardzo krótkich filmów, do którego zgłoszono 80 filmików, a ostatnio pokazany został wyreżyserowany i nakręcony przez studentów 30 minutowy film o Szkole, w którym grało kilkunastu studentów), poprzez koła sportowe, do kół naukowych. Studenci sami organizują doroczne juwenalia. Niezwykle aktywni są studenci zrzeszeni w AEISEC – patrząc na przebieg karier zawodowych, to właśnie aktywni członkowie AEISEC osiągają szczególnie dobre rezultaty. Specjalnością Uczelni stała się organizacja konferencji studenckich. Odbyło się ich blisko 100, a tematyka była bardzo różnorodna – od etycznych zachowań w biznesie po konferencję poświęconą jakości win. Działalność studencka jest wspierana finansowo przez Szkołę (przeznaczamy na nią 200 tys. zł rocznie przy wpływach z czesnego wynoszących 16–18 mln zł), ale zasadą jest fakt aktywnego poszukiwania pieniędzy u sponsorów, zaś ambicją organizatorów konferencji studenckich jest niekorzystanie z pieniędzy szkolnych. Doświadczenia z analizy liczącej już ponad 3 tys. grupy absolwentów studiów stacjonarnych wyraźnie pokazują zależność: im aktywniejsza postawa w czasie studiów, tym lepszy przebieg kariery zawodowej.

Co ciekawe skuteczność metod stosowanych w Uczelni Sądeckiej została wsparta badaniami przeprowadzonymi przez ORSE SGH na grupach absolwentów w kilku uczelniach ekonomicznych (głównie państwowych). Oczywiście badania opierały się na subiektywnych ocenach absolwentów określających własne postawy, ale dane uzyskane dla próbki naszych absolwentów pokazały wyraźnie wyższy poziom zadowolenia ze studentów, a także wyższą ocenę umiejętności rozwiązywania problemów niż absolwentów kilku dużych uczelni publicznych.

Kolejny dość powszechny mit to przekonanie, że postawy przedsiębiorcze są potrzebne jedynie prywatnym przedsiębiorcom tworzącym i prowadzącym własne firmy. Według autora opracowania, postawy przedsiębiorcze mogą być ważnym pozytywnym aktywnym w każdej, nawet największej korporacji, ale także w organizacjach bardzo odległych od środowiska biznesowego. Warto tu wspomnieć obszar nauki, w którym przedsiębiorczość naukowca może mu pozwolić szybciej i bardziej efektywnie rozwiązać problem naukowy i zobaczyć, wymyślić zastosowanie praktyczne dla wyników własnych badań. Dostrzegła to Komisja Europejska, powołując w roku 2006 grupę ekspercką, która ma opracować raport dotyczący kształtowania postaw przedsiębiorczych na niebiznesowych kierunkach studiów¹. Szczególnego znaczenia postawy przedsiębiorcze nabierają w gospodarce opartej na wiedzy. Zdaniem autora, cztery postawy pracowników przedsiębiorstw i ich właścicieli stają się kluczowe dla osiągnięcia przez firmy sukcesu rynkowego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy, są to przedsiębiorczość, innowacyjność, odwaga w podejmowaniu nowych wyzwań oraz ustawiczne kształcenie się i doskonalenie umiejętności wyszukiwania istotnych informacji. Te postawy staną się jeszcze ważniejsze, gdy w sposób znaczący wzrośnie poziom samozatrudnienia połączonego z pracą przez internet i spłaszczenia struktur organizacyjnych korporacji gospodarczych. Oba te procesy prowadzić będą do zwiększenia samodzielności pracowników, a wtedy szczególnie wzrasta potrzeba zachowań przedsiębiorczych i innowacyjnych. Wszystko to skłania do przyjęcia wniosku, że znaczenie kształtowania postaw przedsiębiorczych będzie rosło w przyszłości, zaś sukces odniosą te państwa, które potrafią najlepiej przygotować swoje społeczeństwo do funkcjonowania w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.

Abstract

The paper presents the author's views concerning the importance of creating entrepreneurial attitude at the early stages of education i.e., as early as in the junior years of primary school. He presents real-life examples of creating or fostering entrepreneurial spirit on the basis of activities conducted by WSB–NLU. The author also puts forth the theses indicating which of the four attitudes necessary for effective work in the knowledge-based economy have the biggest impact on the success of an individual college graduate and supports his thoughts with examples from WSB–NLU.

¹ Autor jest członkiem tej grupy, a zakończenie prac grupy ekspertów jest przewidziane w 2008 roku.

Nota o Autorze:

Autor jest doktorem, twórcą i od 1992 roku Rektorem Wyższej Szkoły Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu, od 1996 r. założycielem i Rektorem Wyższej Szkoły Biznesu w Tarnowie, doktor honoris causa National–Louis University (Chicago, USA). Opierając się na gruntowej znajomości amerykańskiego i europejskiego systemu edukacyjnego, proponuje w książce *Spółeczeństwo wiedzy – szansa dla Polski* reformę polskiego szkolnictwa wyższego. Opublikował kilkadziesiąt publikacji i referatów konferencyjnych oraz liczne artykuły prasowe na temat zarządzania instytucjami szkolnictwa wyższego oraz transformacji w Polsce.